

NECİP FAZIL KISAKÜREK’İN “ ESKİ ELBİSELERİN HAFIZASI” ADLI

HIKÂYESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Adem İŞCAN*

Giriş:

“ Necip Fazıl KISAKÜREK, şiir ve tiyatro kadar olmasa da birçok hikâye yazmıştır. Daha önce değişik isimler altında parça parça yayınlanan hikâyeleri son haliyle ve hepsini kapsayacak şekilde "hikâyelerim" ismiyle kitaplaştırılmıştır. Toplam 53 hikâyenin yer aldığı bu çalışma, Necip Fazıl'ın hikâyeciliği konusunda da bize bir fikir verir. Ancak, hikâyeciliğinin şiir ve tiyatro kadar başarılı olmadığını söyleyebiliriz. Buna rağmen hikâyeciliği ise romandan daha başarılıdır. Bir kısım hikâyeleri kumar ve hasta kumarbaz tipi etrafında şekillenirken, bir kısmı da ölüm, yalnızlık, korku... vs temaları çerçevesinde şekillenir. Mesaj yüklü olan bu hikâyelerde olay belli örgüler etrafında gelişir. “Hikâyelerinin büyük bir çoğunluğu gerçek hayat kesitlerinden oluşur. Hatta hayatıyla bire bir örtüşen hikâyeleri de vardır. Mesela *Bir Yalnızlık Gecesinin Vehimleri* adlı hikâyesi, kendi doğduğu evi ve o evde bir parça yaşadıklarını konu alır.”¹

İlk hikâye kitabının yayımlanışı dolayısıyla Ahmet Hamdi TANPINAR şunları yazar:

“ İnsan, eserinin fevkine çıkmadıktan ve bir gün hayatının istediği bir gününde onu fırlatıp atmak kudretini kendinde bulamadıktan sonra, niçin yazmalı? Boş rakam kalabalığının üstüne çıkabilmek, ancak bu cins adamların hakkıdır. Ben ve Ötesi şairinde bu kudret vardır. En zalim bir rüyayı bile sonuna kadar götürmeden uyanmasını istemez, fakat en cazibini bile üst üste üç defa görmeğe razı değildir.”²

Necip FAZIL’ın hikâyelerinde ölüm, yalnızlık, korku başlıca temalardır. “ ...ama bu öykülerdeki ölüm, korku ve yalnızlık temaları, yalnızca psikolojik bir daralmadan, bunalmadan ve soyutlamadan öte, hayatın, ölümün anlamını arama, anlamlandırma, insanların boğuşup durduğu varlığı bir kaos olarak görmekten çok, o giriftlik içindeki uyumun, ahengin zorluğu ve güzelliği ile derinleşme çabasıdır.”³

Arş. Gör. Atatürk Üniv., KKEF., Türkçe Eğitimi Bölümü.

¹(http://www.furkanradyo.com/haber_detay.php?haber_id=256)

² Ahmet Hamdi TANPINAR, Necip Fazıl ve Kop Dağındaki Dükkânı, Varlık, nr.1, 13 Temmuz 1933, s.15

³ Hüseyin SU, Kendini Arayan Ben’in Öyküleri, Hece Dergisi, Sayı: 97, Ocak, 2005, sayfa: 441

Hikayenin Değerlendirilmesi:

Eski Elbiselerin Hafızası adlı hikâye, Kapalıçarşı'nın tasviriyle başlar. Bu tasvirde akşam saatinde dükkânlarını kapatmaya çalışan dükkân sahiplerinin hali ile camekânlarda yer alan eşya kişileştirilerek anlatılır. Bu tasvirde dikkatimizi çeken henüz hikâyenin başında eşyanın insanlaştırılarak anlatılışdır. “ ... Ayrıca kepengi olmayan bazı vitrinli mağazaların camekânlarındaki eşya, bütün gün üzerlerine serpilene elektrik ziyasından ayrı düşünce korkularından büzülürler ve camdan, çarşının tenhalaşmış yolunu görmemek için gözlerini yumarlar.”⁴ Eşyanın yani hikâyedeki estetik objenin insanlaştırılarak sunulması hikâye boyunca devam edecektir.

Eşyanın tasvirinde olduğu gibi insanların tasvirinde de olumsuz ruhsal durumlar anlatılır: “ Gene o saatte çarşıdan geçenlerin adımları o kadar hızlı ve halleri o kadar telaşlıdır ki, üç adım geride bir cinayet işlemiş farz edilebilirler.”⁵

Hikâyedeki temel olay, genç bir adamın ‘yahudi’ olan eskiciye – hiç pazarlık yapmadan- ‘ iyi kumaştan olduğu anlaşılan’ elbiseyi vererek parasını nefretle alması ve hızla dükkândan uzaklaşmasıdır. Cansız mankenler bu olayı görmüş ve genç adamın bu davranışı ile ilgili yorum yaparlar. Yorum yaparken de başlarından geçen olayları ve insanların yaşamları hakkındaki düşüncelerini dile getirirler. Hikâyede cansız mankenlerin konuşturulması- eşyanın insanlaştırılması- kadar yahudi satıcının durumu ile ilgili yazarın düşünceleri de dikkat çekicidir. Öyle ki ona göre yahudinin dükkânında yer alan cansız mankenlerde ‘yahudileşmiş’ tir :

“ Aylardan beri bu dükkânda oturan yahudileşen öbür mankenler, hemen ittifak ettiler ki, yeni geleni anlayabilmek için ona uzun bir cümle söyletmelidir”⁶

Hikâyenin ana karakterlerinden biri olan yahudi satıcıyı yazar korkunç görümlü biri olarak tasvir eder ve tavırlarını şiddetle eleştirir. Bunun yanında diğer ana karakter olan

⁴ Necip Fazıl KISAKÜREK, Hikâyelerim, Toker Yay, 1970, İstanbul, s.24

⁵

Age, s.24

⁶ Age, s.26–27

genç adamın tavırlarını masum gösterme çabasıdır. Bu betimlemelerde hikâyede yer alan çatışma ile (yahudi satıcı- genç adam çatışması) birlikte yazarın dünya görüşünü de sezinlemekteyiz:

“ Biz o gence ne kadar şaştık. Senin gibi iyi kumaştan ve iyi terziden çıkmış, ana ve baba tarafından asil bir elbiseyi hiç pazarlık etmeden yahudinin ilk verdiği paraya bırakıverdi. Genç, paraları alırken dikkat ettim. Öyle bir nefretle aldı ki, müthişti. Parayı alırken bir anda gözleri yahudinin siyah tırnaklarına takıldı. O kadar... Sonra dükkânın önünden uzaklaştı. O nasıl uzaklaştı o. Biz ki, başsız tahta mankenler, her şeyi görür ve anlarız; eminiz ki, o genç sokağın köşesini döner dönmez : “ Yahudi arkamdan geliyor. Şimdi satın aldığı elbiseyi geri vererek vazgeçtim diyecek...”diye koşa koşa kaçmıştır. Hâlbuki bu neticeye asıl kendi layık olan yahudi, o anda keyfinden benim omuzlarımı okşamış ve bir dükkâncı komşusundan ödünç bir sigara istemişti. Gencin elbise paketini uzatırken titreyen parmaklarıyla, yahudinin elbiseyi muayene ederken suratının zoraki somurtuşu hiç hatırımdan çıkmayacak. Seni bu şekilde satması için kim bilir o genç ne büyük bir ihtiyaca düşmüş olmalı değil mi?”⁷

Hikâye, eşya (elbise) ile insan (insan vücudu) arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Yazara göre elbiseyle vücut arasında esrarlı bir rabıta vardır. Başlangıçta hiçbir anlam taşımayan elbiseler, eskiyip atılacağı güne kadar insan bedeninin her hareketini kaydeden korkunç bir hafızadır.

“ Düşün, bir elbiseyle bir vücut arasındaki esrarlı rabıtayı düşün! O elbise ki, terzinin elinden vücudun basit hendesesine göre yapılmış manasız bir kalıp halinde çıkar ve sonra bir vücuda yapışıp onun bütün hareketleriyle yaşamaya başlayınca ne hale gelir, düşün! Başlangıçta dümdüz bir alın gibi hiçbir şey ifade etmeyen elbiseler atılacağı güne kadar vücudun her hareketini saniyesi saniyesine kaydeden korkunç bir hafızadır. Birçok oturuş şekillerinin kabarttığı diz kapaklarımızı düşün! Her duygunun hususi biçim verdiği omuzlarımızı düşün!”⁸

“Sahibinin tüm davranışlarına, gidişatına, hayat yönüne bire bir şahit olan elbise(ler); Necip Fazıl’a göre bir anlamda ‘göz’dür.”⁹ Burada vücudun yanı sıra eşyanın “tanıklığını” görüyoruz. Bir anlamda ‘elbisenin dili’ni sunuyor bize yazar: “ Düşün, düşün biz

⁷ Age, s.27

⁸ Age, s.28–29

insanlardan evvel eskidiğimiz halde kaç insan eskitiyoruz? Bizim ıstırabımızı düşün! Biz vücutsuz kalan bir elbise miyiz, yoksa elbisesiz kalmış bir ıstırabın vücudu mu?”¹⁰

Bazen elbisemizin gerçekten vücudu yoktur ya da elbisenin içini dolduracak genişlikte bir ruhtan yoksunuzdur. Deyim yerindeyse konuşan, hareket eden robot – cansız manken konumundayızdır. Belki ıstırap duyuyoruz fakat asil bir gaye için değilse ıstırabımız gündelik bir ıstırap ise “elbisesiz” dir.

Necip Fazıl, “ Eski Elbiselerin Hafızası” hikâyesinde eşyayı konuşturarak eşya-insan ilişkisini sorgular. Bu sorgulamanın merkezinde sefalet, açlık, ihtiras, cinayet, coşkunsuluk ve kahkahasıyla insan ve insan yaşamı vardır. Hikâyede insanın içinde bulunduğu halden geçmişe doğru yaşama felsefesini görüyoruz. Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi bu hikâyede de ‘ben’in sorgulamasını yapmaktadır.

Necip Fazıl KISAKÜREK’in hikâyeleri bazı eksilerine rağmen her zaman için Türk hikâyeciliğinde dönölüp okunacak ve edebi canlılığını sürdürecektir.

⁹ Hüzeyme Yeşim KOÇAK, Necip Fazıl Esintileriyle “Elbise” Üzerine, <http://www.merhabagazetesi.com.tr/arsiv/2005/06/01/renkler.htm>

¹⁰KISAKÜREK, Age,s.30

Kaynakça:

- 1)(http://www.furkanradyo.com/haber_detay.php?haber_id=256)
- 2)Ahmet Hamdi TANPINAR, Necip Fazıl ve Kop Dağındaki Dükkânı, Varlık, nr.1, 13 Temmuz 1933
- 3) Hüseyin SU, Kendini Arayan Ben'in Öyküleri, Hece Dergisi, Sayı: 97, Ocak, 2005
- 4)Necip Fazıl KISAKÜREK, Hikâyelerim, Toker Yay, 1970,İstanbul
- 5) Hüzeyme Yeşim KOÇAK, Necip Fazıl Esintileriyle "Elbise" Üzerine, <http://www.merhabagazetesi.com.tr/arsiv/2005/06/01/renkler.htm>